

HET BRUSSELS MANIFEST

4 februari 2003

Er is een enorme discrepantie ontstaan tussen de realiteit van het Brussel van vandaag - een groot meertalig en multicultureel gewest - en de huidige Belgische instellingen, die in de jaren 1950-80 werden geconstrueerd uit de hoofdzakelijk bicommunautaire taalkloof. Die taalkloof is vandaag de dag door de feiten achterhaald, maar blijft niettemin voortbestaan en brengt voor de Brusselse bevolking een aantal ongunstige gevolgen mee, waaraan verholpen moet worden.

1. **Het onderwijs** wordt beheerd op communautaire basis. De Brusselaars wordt gevraagd te kiezen tussen onderwijs dat door de (eentalig) Franse Gemeenschap of door de (eentalig) Vlaamse Gemeenschap wordt georganiseerd. In plaats van de dialoog tussen de jongere generaties aan te moedigen, vindt een verkokering van het onderwijs plaats. Men kan dan ook niet anders dan de mislukking van dit onderwijsmodel vaststellen bij de vorming van een voldoende aantal behoorlijk twee- of meertaligen. De negatieve gevolgen daarvan, met name op het economische vlak, zijn aanzienlijk: ondernemingen beklagen zich erover niet genoeg twee- of meertalige werknemers te vinden, terwijl tegelijkertijd het aantal eentalige werkzoekenden de rij werklozen doet toenemen.

2. **Cultuur** is in hoofdzaak een gemeenschapsmaterie. Cultuur betekent zowel de ontwikkeling van een artistieke praxis, op amateur- of professioneel niveau, als van praktijken van gastvrijheid en ontwikkeling van de burgerzin, die door het verenigingsleven tot stand worden gebracht. Culturele activiteiten, van welke aard of welk niveau ook, worden geregeld met betrekking tot de twee belangrijkste landstalen, Frans en Nederlands. Zo moeten plastische kunsten, muziek en dans, om gesubsidieerd te worden, taalkleur bekennen. Hetzelfde geldt voor het verenigingsleven, voor sportactiviteiten en voor de talrijke buurtwerkingsinitiatieven die sport, creatieve activiteiten en burgerschapsoriëntatie samenbrengen. Nochtans zou dit soort activiteiten de banden kunnen versterken tussen de verschillende culturele en taalgemeenschappen in Brussel. Kan men zich in Brussel dan al verheugen over de promotie van de Nederlandstalige en Franstalige cultuur, het blijft niettemin te betreuren dat er geen enkel duurzaam mechanisme voorzien is om culturele activiteiten te ondersteunen die de Brusselaars over de taalkloof heen zou kunnen bijeenbrengen. Die situatie is des te meer te betreuren omdat in Brussel meer dan 30 procent van de bevolking van Franstalige noch Nederlandstalige oorsprong is. De structuur van de instellingen belemmert het ontstaan van een cultuurpolitiek die aan de behoeften van de Brusselse bevolking is aangepast.

3. **Openbare diensten en taalgebruik.** Op verschillende terreinen - zoals bijvoorbeeld gerecht en politie - ontstaat een probleem door de huidige verwarring tussen de noodzaak om een tweetalige dienstverlening te waarborgen en de eis van tweetaligheid die opgelegd wordt aan de leden van deze openbare diensten. De strikte eis van tweetaligheid die aan de Brusselse magistraten wordt opgelegd - hoewel ze in eentalige kamers werken - heeft zo bijvoorbeeld enorme rekruteringsproblemen veroorzaakt, zowel aan Nederlandstalige als Franstalige zijde (het magistratenkader bestaat slechts uit ongeveer 70 procent van het door de wet in Brussel voorziene aantal personeelsleden.) Het gevolg is een aanzienlijke juridische achterstand, die

ten koste van het gerecht en de justitiabelen gaat, en waarvoor België onlangs opnieuw werd veroordeeld door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. De taalaanpak op het politionele vlak vertoont sterke gelijkenissen met die op het justitiële vlak: het hoeft dan ook geen verrassing te zijn dat dit tot gelijkaardige rekruteringsproblemen leidt. Bovenop deze problemen komen nog de problemen die men in de Brusselse ziekenhuizen aantreft. Ondanks de eis van tweetaligheid van deze diensten, en de verplichting deze na te leven, ondervinden vele patiënten moeilijkheden om met het verplegend personeel te communiceren. Al deze voorbeelden tonen de noodzaak aan om een effectieve tweetaligheid van de openbare en semi-openbare diensten te waarborgen. Tegelijk wordt het feit aanvaard dat niet alle ambtenaren van deze diensten twee- of meertalig zijn (in hoofdzaak omdat het onderwijs op dit vlak in gebreke blijft). Nog los van de beperkingen die aan bepaalde openbare instellingen worden opgelegd door deze regelgeving betreffende het gebruik van Frans en Nederlands, kan men de vraag stellen naar de noodzaak van de erkenning of valorisatie van andere talen, die van nut kunnen zijn in de contacten met de anderstalige bevolking.

4. Gewestbeleid en taalgrenzen. Het beheer van bepaalde gewestmateries is bijzonder moeilijk geworden door de wijze waarop de grenzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bepaald zijn. De grenzen van het Gewest berusten op de in 1962 vastgelegde *taalgrenzen*: deze waren niet bedoeld om gewestelijke instellingen van elkaar te scheiden – instellingen waarvan de bevoegdheden en verantwoordelijkheden niet rechtstreeks aan personen en hun taal of cultuur verbonden zijn, maar wel met het beheer van grondgebied en infrastructuur te maken hebben. Door de taalgrens als gewestgrens te gebruiken wordt de omvang van het Brussels Gewest, waaraan slechts 0,5 procent van het nationale territorium werd toegekend, in hoge mate ingeperkt. Het Gewest, een stedelijk centrum, is dikwijls niet in staat om op bevredigende wijze belangrijke politieke materies als mobiliteit en openbaar vervoer, infrastructuur, afval, milieu en veiligheid te beheren. Door hun specifieke karakter vereisen dergelijke sectoren een beleid dat de huidige administratieve grenzen van het Hoofdstedelijk Gewest overschrijdt.

5. De financiering van de gewesten is nadelig voor Brussel. De gewesten worden vooral gefinancierd op basis van belastingheffingen op het inkomen van natuurlijke personen die op hun grondgebied verblijven. Jammer genoeg voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest woont de helft van de personen die er werken elders en betalen ze dus ook hun belastingen elders in België. De lasten die dit pendelverkeer met zich meebrengt (vervoer, infrastructuur, vervuiling...) moeten door het Brussels Gewest worden gedragen, terwijl de eruit voortvloeiende inkomsten wel ten goede komen aan de andere gewesten. Deze toestand wordt nog verergerd doordat de gewestgrenzen - gecalqueerd op de taalgrens - Brussel losgemaakt hebben van haar omliggende gemeenten. Overigens, door haar karakter van federale hoofdstad, van stadsgewest en van klein Gewest, wegen er aanzienlijke lasten op Brussel, wat om een gepaste herziening van zijn financieringsmechanismen vraagt. Tussen het federale bestuur en het Hoofdstedelijk Gewest bestaat wel een samenwerkingsakkoord dat de internationale rol en de hoofdstedelijke functie van Brussel wil bevorderen. Maar dit akkoord vormt slechts ten dele een antwoord op het financieringsprobleem van Brussel. Het is een weinig transparant instrument, want het werd niet goedgekeurd door de betrokken parlementsleden. Bovendien vormt het de inzet van felle onderhandelingen, het onderwerp van communautaire krachtsverhoudingen en is het ondergeschikt aan de prioriteiten van de federale politici, die uiteraard in hoofdzaak uit andere gewesten afkomstig zijn. Uiteindelijk liet dit samenwerkingsakkoord de politici toe de reële financieringsproblemen van Brussel te ontwijken.

6. Het politieke systeem en de Belgische instellingen negeren grotendeels de Brusselse realiteit. Gefundeerd op het taalonderscheid, werken ze een geleidelijke tweedeling van het land in de hand, op communautaire gronden die zich moeilijk laten verenigen met de behoeften van Brussel - als meertalige en multiculturele stad - en zijn inwoners. Deze in wezen tweeledige structurering van de Staat wordt weerspiegeld in de organisatie van de federale instellingen waar de Brusselaars dan ook slecht vertegenwoordigd zijn. Zo heeft bijvoorbeeld de pariteit in de federale paritaire instellingen (de regering, het Arbitragehof, de Hoge Raad van Justitie, de recent herziene Senaat...) enkel betrekking op de twee belangrijkste taalgemeenschappen, en niet op de gewesten. Brussel is er dus niet als zodanig vertegenwoordigd. De verplichte dubbele meerderheid voor de goedkeuring van bijzondere wetten (een meerderheid in elke taalgroep) beschermt de Vlaamse en Franse Gemeenschap tegen een beslissing die voor hen nadelig zou zijn. In de praktijk beschermt ze in gelijke mate Vlaanderen en Wallonië, waarvan de vertegenwoordigers respectievelijk de Vlaamse en Franstalige partijen domineren. Het Brussels Gewest geniet deze bescherming niet. Ten slotte zijn de huidige politieke partijen intrinsiek op taalbasis gestructureerd. De Brusselse politici vormen er kleine minderheden in: het kost hen dan ook de grootste moeite om er op efficiënte wijze de specifieke belangen van de Brusselaars en een meer tolerante en moderne benadering van de verhoudingen tussen de gemeenschappen te verdedigen.

De ondertekenaars van dit manifest:

- vragen bijgevolg aan alle politieke verantwoordelijken van het land om meer rekening te houden met het specifieke karakter van Brussel en de behoeften van de Brusselaars,
- roepen daarom de Brusselse politieke verantwoordelijken op om de bicommunautaire taalkloof op te geven en zich te organiseren te midden van de Brusselse bewegingen, die werkelijk representatief zijn voor de Brusselse gemeenschap,
- willen daarom ook het model van een multicultureel, open en federatief gewest bevorderen, dat voor al zijn burgers, zonder onderscheid, gunstig is, en klaar om ten volle zijn rol als Europese hoofdstad op te nemen,
- wensen ten slotte een breed democratisch debat over Brussel en zijn instellingen te openen, en leggen in die optiek volgende stellingen voor:

1. De ontwikkeling van meertalig onderwijs

In een kosmopolitische maatschappij is talenkennis een noodzaak en een troef. De huidige organisatie van het onderwijs stimuleert het aanleren van talen niet en zou dus herzien moeten worden. De ontwikkeling van een meertalig onderwijssysteem in Brussel is mogelijk en moet een prioriteit zijn. Het gaat erom in eenzelfde onderwijs tegelijk het Nederlands en het Frans te integreren - en andere talen, als de ouders of de leerlingen dit uitdrukkelijk zouden vragen. Een groot deel van de bevolking in Brussel wil een verbetering van het taalonderwijs in de Brusselse scholen. Een enquête van de VUB heeft dit recent nog aangetoond: bijna driekwart van de Brusselaars, zowel Nederlands- als Franstaligen, zijn vóór de inrichting van een tweetalig onderwijs.

2. De promotie van een cultuurpolitiek voor iedereen

De Brusselse bevolking is gediversifieerd en hybride. De erkenning van andere culturen, naast de Nederlandstalige en Franstalige, is een bron van individuele ontplooiing en bevordert een open en door haar diversiteit dynamische samenleving. De Brusselse cultuurpolitiek moet multiculturele projecten steunen en in het bijzonder de gemeenschappelijke projecten van Franstaligen en Nederlandstaligen in Brussel. Ze moet ook gehoor geven aan de verlangens van andere delen van de Brusselse bevolking. Het gaat erom, in de openbare ruimte, taal, erfgoed en bij plechtigheden, traditionele en zich hybridiserende cultuurexpressies van personen en groepen van diverse origine te erkennen. Die erkenning moet tot stand komen in de school, de media en de verschillende door de overheid gesteunde culturele programma's.

3. De eis van (minimaal) tweetalige openbare diensten

Door het gebrek aan twee- of meertalig onderwijs kan men op korte termijn geen meervoudige talenkennis verwachten van de ambtenaren van de openbare of semi-openbare diensten. Men kan van politieagenten, dokters of magistraten niet eisen dat ze goed tweetalig zijn terwijl hen een kwaliteitsvol taalonderwijs ontzegd wordt. Daarentegen lijkt het wel wenselijk om in Brussel op korte termijn een (minimaal) effectieve tweetaligheid te eisen van openbare en semi-openbare diensten - zoals de ziekenhuizen - op basis van de bestaande taalvaardigheden van het personeel. Dit moet samengaan met een intenser stimuleren van het aanleren van talen en van de erkenning van verschillende vormen van twee- of meertaligheid, in het bijzonder voor buurtvoorzieningen (zoals politie en gezondheidsdiensten) die een veelvuldig contact met de anderstalige bevolking vereisen.

4. Het efficiënte beheer van de regionale politiek

Om aan de Brusselse behoeften te voldoen moet een regionale politiek gerealiseerd worden via gepaste instanties; hun opdracht en beheer zouden prioritair gedefinieerd moeten worden in termen van tegemoetkoming aan noden en niet in termen van taaloverwegingen. Inzake mobiliteit (in het bijzonder op het terrein van het openbare vervoer), stedenbouw en milieu (met name voor de behandeling van afval) achten we het noodzakelijk dat de specifieke Brusselse belangen en de bevoegdheden die zouden toelaten de verdediging ervan op zich te nemen, toevertrouwd worden aan gespecialiseerde instanties, die hun taken kunnen uitvoeren op een gebied dat aangepast is aan de aard van de bedoelde dienst. Zo zou bijvoorbeeld het beheer van het openbare vervoer tussen Brussel en zijn periferie georganiseerd kunnen worden binnen het kader van een hoofdstedelijk 'vervoersdistrict'. Buitenlandse experimenten, zoals bijvoorbeeld het vervoersdistrict van Madrid, tonen aan dat een efficiënt beheer van het openbare vervoer waarbij verschillende politieke entiteiten betrokken zijn, mogelijk is en dat men zo tegemoet kan komen aan de behoeften van de gebruiker.

5. Een financiering van Brussel aangepast aan de lasten die het Gewest draagt

Investeren in het Brussels Gewest komt alle entiteiten van de Belgische federatie ten goede. De aanzienlijke lasten die wegen op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als meervoudige hoofdstad, stadsgewest en klein Gewest maken een aangepaste herziening van de financieringsmechanismen noodzakelijk. Er werden reeds verschillende voorstellen gedaan door universitaire werkgroepen en prominente politici. Deze voorstellen moeten opnieuw bestudeerd worden. Bovendien moet het samenwerkingsakkoord dat ernaar streeft de

hoofdstedelijke rol van Brussel te bevorderen, geconsolideerd worden en het onderwerp van een democratisch debat worden.

6. De oprichting van een 'Brusselse Gemeenschap'

Brussel is een kosmopolitische stad. Zij is de thuisstad geworden van een gevarieerde bevolking met verschillende talige en culturele achtergronden. Brussel is ook een grootstad die geconfronteerd wordt met aanzienlijke sociale en economische problemen. Ten slotte is het een stad waar talloze nationale en internationale instellingen en ondernemingen gevestigd zijn, die om een gepaste accommodatie vragen.

Het specifieke karakter van Brussel en zijn bevolking gaat gepaard met eigen, al even specifieke behoeften. Om hieraan te voldoen zijn er aangepaste instellingen vereist. Maar dit is op dit moment zeker niet het geval, zoals de voorgaande vaststellingen aantonen. Institutionele hervormingen zijn dus noodzakelijk om te verhelpen aan de nadelen die, vooral voor de Brusselaars, de steeds toenemende opdeling van het land op communautaire basis met zich meebrengen. Er bestaan ongetwijfeld meerdere oplossingen om tegemoet te komen aan de behoeften van de Brusselaars en deze moeten verder uitgewerkt worden in het kader van het democratisch debat over de toekomst van Brussel, waartoe wij de aanzet willen geven. De precieze vorm van de instellingen is niettemin slechts van ondergeschikt belang, vergeleken met de noodzaak om, enerzijds, afstand te doen van de bicommunautaire kloof en, anderzijds, een multiculturele opvatting te aanvaarden, die op de toekomst van diezelfde instellingen gericht is.

In die optiek - en bovenop de voorstellen uit de voorgaande punten - stellen we de oprichting van een 'Brusselse Gemeenschap' voor. Zo'n instelling zou namelijk toelaten om meertalig onderwijs, interculturele activiteiten, meertalige Brusselse openbare diensten en media te ondersteunen. Ze zou het mogelijk maken het Brusselse institutionele landschap te vereenvoudigen door het geheel van communautaire bevoegdheden in Brussel in één instelling te verenigen. Ten slotte zou de oprichting van een dergelijke instelling een herziening met zich meebrengen van die aspecten van onze federale structuren die te eenzijdig gericht zijn op de twee grote Gemeenschappen.

Tekst en informatie beschikbaar in het Frans en het Nederlands op de website : www.manifestobru.be